



29.09.2014

Dnro OKV/839/1/2014,

877/1/2014, 1510/1/2014,
1520/1/2014, 1527/1/2014,
1533/1/2014, 1534/1/2014,
1538/1/2014, 1583/1/2014,
1615/1/2014

KANTELUT

Oikeuskanslerinvirastoon on 22.4.2014 lukien saapunut useita kantelukirjoituksia, jotka koskevat Suomen ja Naton välistä ns. isäntämaasopimusta eli Suomen ja Naton välillä tehtyä yhteisymmärryspöytäkirjaa isäntämaatuesta (jäljempänä yhteisymmärryspöytäkirja tai pöytäkirja).

Kantelukirjoituksissa on kiinnitetty oikeuskanslerin huomiota muun muassa seuraaviin näkökohtiin:

- onko yhteisymmärryspöytäkirjan valmistelussa noudatettu oikeaa menettelyä, erityisesti sen suhteen, olisiko eduskunnan tullut hyväksyä kyseinen sopimus perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaisesti.
- ovatko sopimuksesta päättäneet tahot ja sen allekirjoittajiksi aikovat syyllistyneet rikoslain 12 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen tai rikoslain 12 luvun 10 §:ssä tarkoitettuun Suomen puolueettomuutta koskevien määräysten rikkomiseen.
- onko sopimuksen valmistelu maanpetos ja Venäjän kanssa vuonna 1992 suhteiden perusteista tehdyn valtiosopimuksen vastaista erityisesti siltä osin kuin sopimuksessa on määrätty, etteivät sopimuspuolet käytä eivätkä salli aluettaan käytettävän aseelliseen hyökkäykseen toista sopimuspuolta vastaan.

Useissa kanteluissa on viitattu siihen, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta on 22.4.2014 [po. 22.8.2014] tehnyt päätöksen isäntämaasopimuksen tekemisestä. Näissä kanteluissa on pyydetty oikeuskansleria tutkimaan, ovatko ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan jäsenet pääministeri Alexander Stubb, valtiovarainministeri Antti Rinne, ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja, Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Lenita Toivakka, kehitysministeri Pekka Haavisto, sisäministeri Päivi Räsänen sekä puolustusministeri Carl Haglund syyllistyneet erityisesti edellä mainittuihin rikoksiin sekä pyydetty estämään mahdollisen rikollisen toiminnan jatkaminen. Myös puolustusministeriön menettelyä pöytäkirjan valmistelussa on arvosteltu. Lisäksi on vaadittu oikeuskansleria määräämään sopimushankkeen valmisteluja ja allekirjoittamista koskevat virkatoimet esitutkintaan mm. virkarikosepäilyinä sekä keskeyttämään sopimushanketta koskevat Suomen viranomaisten virkatoimet.

Kantelussa dnro 839/1/2014 on lisäksi vaadittu, että oikeuskansleri ”selvittää ja valvoo” vuoden 1992 tehdyn Hornet-hävittäjien hankintaa koskevan tarjouskilpailun, tilauspäättöksen, osamaksurahoitus sopimuksen sekä ns. vastaostoja koskevan sopimuksen ja sen toteutuman asianmukaisuuden. Kyseisessä kantelussa on lisäksi vaadittu, että oikeuskansleri ”selvittää ja valvoo” nyt vireillä olevien uusien Ilmavoimien torjuntahävittäjien hankintaa koskevien Suomen viranomaisten virkatoimien asianmukaisuuden, kuulee kantelijaa hankkimistaan selvityksistä sekä varaa hänelle tilaisuuden vastaselitysten antamiseen ennen kanteluasioiden ratkaisemista. Kantelussa on lisäksi pyydetty oikeuskanslerilta/Suomen valtiolta kantelun viranomaisasioiden” selvitystyön erilaisista kuluista ja ajanhukasta tuhannen euron suuruista korvausta”.

TIETOJEN HANKKIMINEN JA ASIAKIRJASELVITYS

Oikeuskanslerinviraston esittelijä on hankkinut tietoja puolustusministeriön erityisasiantuntija Mika Varvikolta yhteisymmärryspöytäkirjan valmistelun vaiheiden selvittämiseksi. Oikeuskanslerinvirastossa nähtävänä ovat olleet myös

- puolustusministeriön muistio 19.5.2010 eduskunnan puolustusvaliokunnalle puolustus-hallinnon kansainvälisestä sopimustoiminnasta
- puolustusministeriön lausuntopyyntö 10.3.2014 (FI.PLM.2014-1422 190/50.06.13/2014) isäntämaatukea koskevasta yhteisymmärryspöytäkirjasta
- puolustusministeriön 13.3.2014 päivitetty oikeudellinen arvio isäntämaatukipöytäkirjasta
- ulkoasiainministeriön lausunto 26.3.2014 (HEL7M0574-3) yhteisymmärryspöytäkirjasta
- ulkoasiainministeriön jatkokirje eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 29.4.2014 (UTP 9/2008 vp), jonka liitteenä on isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittamista Suomen ja Naton välillä koskeva muistio
- puolustusministeriön puolustuspoliittisen osaston muistio 15.4.2014 isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan tekemisestä Suomen ja Naton välillä
- ulkoasiainministeriön jatkokirje eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 6.5.2014 (UTP 9/2008 vp), jonka liitteenä on luonnos Suomen ja Naton väliseksi isäntämaatukea koskevaksi yhteisymmärryspöytäkirjaksi
- ulkoasiainministeriön jatkokirje 22.8.2014 eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle (UTP 9/2008 vp)
- puolustusministeriön päätös 26.8.2014 puolustusvoimien komentajan valtuuttamisesta allekirjoittamaan yhteisymmärryspöytäkirja
- valtioneuvoston viestintäosaston tiedote 27.8.2014 nro 332/2014 TP-UTVA linjasi isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittamisesta Suomen ja Naton välillä
- ulkoasiainministeri Tuomiojan kirje kansanedustajille 4.9.2014 ja sen liitteenä ollut muistio.

RATKAISU

Alustavia huomautuksia

Koska useissa kanteluissa on epäilty useiden ministereiden syyllistyneen pöytäkirjan valmisteluun liittyvissä virkatoimissaan rikoksiin, totean valtioneuvoston jäsenen oikeudellisen vastuun osalta seuraavaa:

Valtioneuvoston jäsenen oikeudellinen vastuu virkatoimista jakautuu rikosoikeudelliseen vastuuseen, joka toteutuu valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetun lain (196/2000, jälj. ministerivastuulaki) mukaisesti, ja vastuuseen muunlaisesta lainvastaisesta toiminnasta, jota arvioivat ylimmät laillisuusvalvojat.

Muunlaisen ministereiden väitetyn lainvastaisen toiminnan valvonta perustuu perustuslain 108 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointen lainmukaisuutta. Oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Tältä osin oikeuskanslerin harjoittamasta laillisuusvalvonnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa, jonka 6 §:stä ilmenee, että jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen. Jos asian laatu niin vaatii, oikeuskansleri voi kiinnittää asianomaisen huomiota lain tai hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn.

Oikeuskanslerin ministereiden kohdistama laillisuusvalvonta ei poikkea muihin viranomaisiin ja muihin perustuslain 108 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tahoihin kohdistamasta laillisuusvalvonnasta, lukuun ottamatta ministereiden rikosoikeudellista vastuuta.

Ministerin rikosoikeudellisesta vastuusta on säädetty mm. seuraavasti: Perustuslain 114 §:n 1 momentin mukaan syyte valtioneuvoston jäsentä vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa käsitellään valtakunnanoikeudessa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Syytteen nostamisesta päättää 114 §:n 2 momentin mukaan eduskunta saatuaan perustuslakivaliokunnan kannanoton valtioneuvoston jäsenen menettelyn lainvastaisuudesta. Perustuslain 115 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainmukaisuuden tutkinta eduskunnan perustuslakivaliokunnassa voidaan panna vireille oikeuskanslerin tai oikeusasiamiehen perustuslakivaliokunnalle tekemällä ilmoituksella. Perustuslain 116 §:n mukaan syyte valtioneuvoston jäsentä vastaan voidaan päättää nostettavaksi, jos tämä tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta on olennaisesti rikkonut ministerin tehtävään kuuluvat velvollisuutensa tai menetellyt muutoin virkatoimissaan selvästi lainvastaisesti.

Kuten olen 16.9.2010 antamastani ratkaisusta (dnro 1280/1/2009 ja 1362/1/2009) tarkemmin ilmenevästi todennut, ”perustuslain ja ministerivastuulain säännöksistä johtuu, että oikeuskanslerilla ei ole mahdollisuutta käynnistää esitutkintaa valtioneuvoston jäsenen epäillyn virkarikoksen johdosta. Esitutinnan käynnistäminen on vain perustuslakivaliokunnan harkinnassa. Oikeuskansleri voi, jos riittävät oikeudelliset edellytykset ovat olemassa, tehdä perustuslain 115 §:n mukaisen ilmoituksen perustuslakivaliokunnalle.”

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

Nyt esillä olevassa asiassa on ensisijaisesti arvioitava, onko kanteluissa tarkoitettun yhteisymmärryspöytäkirjan kansallinen käsittely tapahtunut asianmukaisesti. Mikäli näin ei ole, tulee arvioitavaksi valvontavaltaani kuuluvien, mukaan lukien valtioneuvoston jäsenten, oikeudellisen vastuun luonne.

Oikeusohjeet

Perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaan Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Eduskunta hyväksyy kuitenkin kansainväliset velvoitteet ja niiden irtisanomisen sekä päättää kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamisesta siltä osin kuin tässä perustuslaissa säädetään. Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan hyväksyminen vaaditaan myös tällaisen velvoitteen irtisanomiseen.

Perustuslain 97 §:n 1 momentin mukaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan tulee pyynnöstään ja muutoinkin tarpeen mukaan saada valtioneuvostolta selvitys ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevista asioista.

Valtioneuvostosta annetun lain 23 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvostossa on ministerivaliokunnat ulko- ja turvallisuuspolitiikan, Euroopan unionia koskevien asioiden, raha-asiain sekä talouspolitiikan valmistelua varten. Näiden ministerivaliokuntien jäsenten tulee olla valtioneuvoston jäseniä. Valiokuntien tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvostosta annetun lain 24 §:n mukaan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevä ministerivaliokunta voi kokoontua yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Tasavallan presidentti tai pääministeri voi tehdä aloitteen yhteisen kokouksen koolle kutsumiseksi.

Valtioneuvoston ohjesäännön 25 §:n 3 momentin mukaan valiokunnan on valmistelevasti käsiteltävä tärkeät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja muita Suomen suhteita ulkovaltoihin koskevat asiat, näihin liittyvät tärkeät sisäisen turvallisuuden asiat sekä tärkeät kokonaismaanpuolustusta koskevat asiat. Valiokunta käsittelee myös sen tehtävien alaan kuuluvien asioiden yhteensovittamista koskevat kysymykset.

Yhteisymmärryspöytäkirjojen oikeudellisesta luonteesta ja kansalliseen käsittelyyn liittyvästä menettelystä

Ulkoasiainministeriön julkaiseman valtiosopimusoppaan mukaan yhteisymmärryspöytäkirjat eivät yleensä ole oikeudellisesti sitovia asiakirjoja (s. 27). Niillä tarkoitetaan tavanomaisesti ”osapuolten keskinäisen yhteisymmärryksen ilmaisevia asiakirjoja, jotka pääsääntöisesti tehdään ministeriöiden nimissä”. Ne eroavat siten valtiosopimuksista, jotka tehdään oikeudellisesti sitoviksi (Hakapää, Uusi kansainvälinen oikeus, Helsinki 2003, s. 31). YK:n jäsenen on myös rekisteröitävä tekemänsä sopimukset YK:n peruskirjan 102 artiklan mukaisesti.

Perustuslain 8 luvussa, jossa säädetään valtiosopimusten ja muiden kansainvälisten velvoitteiden kansallisesta käsittelystä, ei määritellä tarkemmin valtiosopimusta tai muuta kansainvälistä velvoitetta, jota mainittuun lukuun sisältyvät menettelyt, ml. perustuslain 94 §:n 1 momentissa tarkoitettu eduskunnan hyväksyminen, koskevat.

Asiakirjan nimikkeellä ei sinänsä ”ole ratkaisevaa merkitystä sen kysymyksen arvioimisessa, onko asiakirjaa pidettävä valtiosopimuksena” (em. valtiosopimusopas, s. 28). Arvioinnissa merkityksellistä on osapuolten tarkoitus sekä asiakirjan sisältö ja muotoilu. Yhteisymmärryspöytäkirjaan sisällytetään toisinaan yhteisymmärryspöytäkirjojen ja perinteisten kansainvälisten velvoitteiden välistä eroa hämärtäviä valtioita sitovia määräyksiä. Selkeintä on valtiosopimusoppaan mukaan todeta oikeudellinen sitomattomuus toteamalla asiakirjan olevan ”non-legally binding” tai ”not eligible for registration with the Secretary-General of the United Nations” (s. 29).

Edellä mainitun valtiosopimusoppaan mukaan ennen yhteisymmärryspöytäkirjan ”allekirjoittamista ministeriön on kuitenkin työjärjestyksensä mukaisesti tehtävä päätös asiakirjan allekirjoittamisesta. Päätöksessä yksilöidään asiakirjan allekirjoittava henkilö ja mahdollinen sijainen. Tässä yhteydessä on syytä huomata, että jos kyse on yhteisymmärryspöytäkirjasta, jonka arvioidaan olevan myös ulkopoliittisesti merkityksellinen, asiakirja suositellaan käsiteltäväksi myös ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan (UTVA) tai sen ja tasavallan presidentin yhteisessä kokouksessa (ns. TP-UTVA). Samoin, jos yhteisymmärryspöytäkirja tehdään poikkeuksellisesti hallitusten eikä ministeriöiden välillä, tarve asiakirjan käsittelyyn UTVA:ssa taikka muussa sopivassa ministerivaliokunnassa tai ministerityöryhmässä tulisi arvioida (s.29)”.

Vaikka kysymys ei olisikaan eduskunnan hyväksymistä edellyttävästä valtiosopimuksesta, sopimusasioiden lisäksi eduskunnalle tulee antaa tietoja myös muista merkittävistä kansainvälisistä neuvotteluista ja ulko- ja turvallisuuspoliittisista kysymyksistä, kuten ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävistä yhteisymmärryspöytäkirjoista, perustuslain 97 §:n mukaisesti (ks. valtiosopimusopas, s. 85).

Valtiosopimusoppaassa todetaan, että ”jos kyse on poikkeuksellisesti hallitusten välillä tehdystä yhteisymmärryspöytäkirjasta, jonka katsotaan olevan myös muutoin merkityksellinen, suositellaan, että sen voimaantulosta julkaistaisiin ministeriön ilmoitus Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa säädöskokoelmalain 9 §:n perusteella. Asiakirjaa ei rekisteröidä YK:ssa YK:n peruskirjan 102 artiklan mukaisesti (s. 30).”

Tietoja isäntämaatukea koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan valmistelussa ja allekirjoittamisessa noudatetusta menettelystä

Puolustusministeriöstä saatujen tietojen mukaan eduskunnan puolustusvaliokuntaa on informoitu yhteisymmärryspöytäkirjasta ensimmäisen kerran puolustusministeriön muistiossa 19.5.2010. Muistiossa on todettu, että ”Naton puiteissa on valmisteilla *Suomen ja Naton välinen isäntämaatukea (HNS MoU, Host Nation Support) koskeva yhteisymmärryspöytäkirja*. Yhteisymmärryspöytäkirja sisältäisi yhdenmukaiset käytännön vakiomenettelyt logistiikasta isäntämaan ja joukkoja luovuttavan maan välillä. Tällä järjestelyllä voitaisiin korvata nykyisellään tehtävät isäntämaatukea koskevat harjoituskohtaiset yhteisymmärryspöytäkirjat tai muut vastaavat asiakirjat. Suomen tavoitteena on laatia kansallinen HNS-konsepti vuoden 2013 alkuun mennessä ja sen pohjalta neuvotella yhteisymmärryspöytäkirja Naton kanssa. Naton puolelta sopijakumppani olisi Naton operaatioesikunta (SHAPE) ja Naton transformaatioesikunta (ACT). Vasta kun yhteisymmärryspöytäkirjan määräysten sisällöstä on käyty tarkentavia neuvotteluja ja on nähtävissä tulevatko nämä määräykset sisältämään lainsäädännön alaan kuulu-

via määräyksiä, voidaan arvioida tuleeko yhteisymmärryspöytäkirja saattaa eduskunnan hyväksyttäväksi (s. 11)”

Puolustusministeriö 10.3.2014 on pyytänyt lausunnot yhteisymmärryspöytäkirjasta ulkoasiainministeriöltä, sisäministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, ympäristöministeriöltä, valtiokonttorilta, tullilta ja pääesikunnalta.

Puolustusministeriöstä saatujen tietojen ja ulkoasiainministeriössä laaditun, 29.4.2014 päivätyin perustuslain 97 §:n nojalla ulkoasiainvaliokunnalle toimitetun jatkokirjeen (UTP 9/2008 vp) liitteenä olevan muistion mukaan pöytäkirja ei toisi Suomelle uusia velvoitteita suhteessa Suomen jo aiemmin tekemiin Naton kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviin valtiosopimuksiin (sopimus Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta, Sops 64-65/1997, Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen toinen lisäpöytäkirja, Sops 72-73/2005, Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehty pöytäkirja, SopS 27/2009 sekä Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehty hallinnollinen järjestely ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehty tietoturvallisuussopimus, Sops 7-8/2013). Muistiossa on todettu, että pöytäkirja ”on tarkoitus tehdä Suomen hallituksen nimissä yhteisymmärryspöytäkirjana”. Muistion mukaan yhteisymmärryspöytäkirja ei rajaudu ainoastaan puolustusministeriön toimialaan, minkä vuoksi puolustusministeriö pyytää valtuutukset asianomaisilta ministeriöiltä ja muilta valmistelussa olleilta tahoilta asiakirjan allekirjoittamiseksi sen jälkeen, kun asia on ollut tasavallan presidentin ja ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan käsiteltävänä. Muistiossa todetaan, että valmisteluun osallistuneilta hallinnonaloilta saatujen lausuntojen ja jatkokeskustelujen perusteella pöytäkirjan osalta etenemistä puollettiin eikä sille ole esteitä. Asiaa on lisäksi käsitelty valtioneuvoston kansliapäällikkökokouksessa 31.3.2014 sekä valmiuspäällikkökokouksessa 9.4.2014.

Ulkoasiainministeriö on toimittanut eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 6.5.2014 luonnoksen yhteisymmärryspöytäkirjaksi.

Valtioneuvoston viestintäosaston tiedotteen 27.8.2014 nro 332/2014 mukaan tasavallan presidentti ja ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta ovat kokouksessaan 22.8.2014 linjanneet, että Suomi allekirjoittaa yhteisymmärryspöytäkirjan. Tiedotteessa on todettu, että ”pöytäkirja ei ole kansainvälinen sopimus, vaan se on luonteeltaan poliittinen asiakirja. Pöytäkirja ei velvoita kumpaakaan osapuolta antamaan tai vastaanottamaan apua ja joukkoja. Suomi päättää siten kaikissa oloissa itse, ryhtyykö se toimintaan, jossa isäntämaatuesta tarvitsee sopia. Suomi ei sitoudu yhteisymmärryspöytäkirjalla vastaanottamaan Suomeen vieraita joukkoja tai sallimaan sellaisten kauttakulkua.”

Ulkoasiainministeriö on 22.8.2014 toimittanut jatkokirjeen (UTP 9/2008 vp) eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle, jossa on todettu muun ohella pöytäkirjan oikeudellisesta luonteesta ja merkityksestä edellä tarkoitettussa tiedotteessa esitettyä.

Puolustusministeriöstä saadun tiedon mukaan valtuutukset asianomaisilta ministeriöiltä yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittamiseen on saatu. Puolustusministeriön päätös puolustusvoimain komentajan valtuuttamisesta allekirjoittamaan yhteisymmärryspöytäkirja on tehty 26.8.2014.

Yhteisymmärryspöytäkirjan ovat 4.9.2014 allekirjoittaneet Walesissa puolustusvoimain komentaja Jarmo Lindberg ja Philip M. Breedlove (General, U.S. Air Force, Supreme Allied Commander Europe). Puolustusministeriö on julkaissut Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa 8.9.2014 ilmoituksen Naton kanssa tehdystä isäntämaatukea koskevasta yhteisymmärryspöytäkirjasta (SopS 82/2014). Ilmoituksen liitteenä on julkaistu yhteisymmärryspöytäkirjan englanninkielinen teksti.

Ulkoasiainministeri on 4.9.2014 päivätyssä kirjeessään kansanedustajille vielä todennut, että ”eduskuntaa on informoitu asian valmistelusta ja allekirjoittamisaikeesta perustuslain 97 §:n nojalla. Kysymyksessä ei ole valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite, joka edellyttäisi eduskunnan suostumusta PL 94 §:n perusteella”. Kirjeessä todetaan vielä, että ”ottaen huomioon asian herättämän kiinnostuksen ja eduskunnan tiedonsaantioikeuden (PL 47 §), on tärkeää, että kansanedustajilla on mahdollisimman selkeät tiedot yhteisymmärryspöytäkirjan sisällöstä, merkityksestä, valmistelusta ja käsittelystä. Sen vuoksi jaetaan oheinen muistio, jossa näitä asioita on selostettu. Liitteenä on lisäksi itse pöytäkirja, joka allekirjoitettiin 4.9.2014.”

Arviointia

Isäntämaatukea koskevan pöytäkirjan oikeudellisesta luonteesta on eduskunnalle toimitetussa aineistossa edellä kuvatulla tavalla todettu, ettei kysymyksessä ole valtiosopimus ja ettei se sisällä Suomelle uusia velvoitteita suhteessa Suomen jo aiemmin tekemiin Naton kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviin valtiosopimuksiin. Minulla ei käytettävissä olevan aineiston perusteella ole aihetta arvioida asiaa toisin, varsinkaan kun otetaan huomioon, että yhteisymmärryspöytäkirjan 12.2 kohdan mukaan pöytäkirjaa ei voida rekisteröidä YK:n peruskirjan 102 artiklan mukaisesti (”This MOU is not eligible for registration under 102 of the Charter of the United Nations”). Näin ollen minulla ei ole aihetta epäillä kenenkään valvontavaltaani kuuluvan menetelleen lain tai virkavelvollisuuksiensa vastaisesti, kun yhteisymmärryspöytäkirjaa ei ole saatettu eduskunnan hyväksyttäväksi perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaisesti.

Käytettävissä olevan aineiston perusteella yhteisymmärryspöytäkirjan kansallisessa käsittelyssä ei näy poiketun niistä edellä kuvatuista menettelyistä, joita yhteisymmärryspöytäkirjojen kansallisessa käsittelyssä muutoinkin noudatetaan. Kanteluista yhteisymmärryspöytäkirjaan liittyvän menettelyn osalta ei näin ollen ole ilmennyt muutakaan sellaista, mihin minun tulisi laillisuusvalvojana puuttua. Minulla ei ole myöskään käytettävissä oleva eduskunnalle toimitettu aineisto pöytäkirjan sisällöstä ja merkityksestä huomioon ottaen ole aihetta epäillä yhteisymmärryspöytäkirjan olevan ristiriidassa Venäjän federaation kanssa suhteiden perusteista tehdyn sopimuksen (SopS 63/1992) kanssa.

Siltä osin kuin kantelussa dnro 839/1/2014 on arvosteltu vuoden 1992 Hornet-hävittäjien hankintaa, totean, että kysymys on yli kaksi vuotta vanhasta asiasta. Oikeuskansleri ei valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 3 momentin mukaan käsittele yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä, jollaista nyt esillä olevassa asiassa ei ole ilmennyt. Muilta osin mainittu kantelu on niin yksilöimätön, ettei sitä voida tutkia. Totean, ettei oikeuskanslerin toimivaltaan ja tehtäviin kuulu ”kulukorvausten” määrääminen. Kanteluiden johdosta ei ole myöskään hankittu sellaista selvitystä, jonka johdosta kantelijoiden kuuleminen olisi ollut tarpeen.

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

Edellä esitetyillä perusteilla kantelut eivät ole johtaneet toimenpiteisiin. Jäljennös tästä ratkaisustani toimitetaan puolustusministeriölle ja ulkoasiainministeriölle tiedoksi.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Nuorempi oikeuskanslerinsihteeri

Laura Pyökäri

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE
POSTIOSOITE

Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL
INTERNET

etunimi.sukunimi@okv.fi
www.okv.fi